วิเคราะห์การปิดกั้นการไปอบายภูมิด้วยการเจริญวิปัสสนาภาวนา

An Analysis of Perdition Eskewing Through Vipassana Bhavana Practice

สุกัญญา นาทมพล
Sukanya Natompol

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.
E-mail: sukanya01072519@gmail.com

Received July 30, 2024; **Revised** October 9, 2024; **Accepted** October 11, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์การปิดกั้นการไปอบายภูมิด้วยการเจริญวิปัสสนาภาวนา งานวิจัยเชิงเอกสาร โดยการศึกษาข้อมูลจากคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาทและเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องสรุปวิเคราะห์ เรียบเรียง บรรยายเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า อบายภูมิตามหลักการในคัมภีร์พุทธศาสนา หมายถึง ถิ่น, ดินแดน, ภูมิ อันเป็นโลกที่อยู่อาศัยของสรรพสัตว์ผู้กระทำอกุศลกรรมบถ ทางกายวาจาใจ ไม่อยู่ในศีล เป็นมิจฉาทิฏฐิ มีจิตมักโลภ โกรธ หลง อันมีลักษณะปราศจากความเจริญ ทนอยู่อยากต้องรับทุกข์รับโทษสถานเดียว มี 4 ภูมิ คือ เดรัจฉาน เปรต อสุรกาย นรก การเจริญวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 เพียรพิจารณากาย เวทนา จิต ธรรม เป็นเพียงสภาวของรูปธรรมและนามธรรม รู้แจ้งไตรลักษณ์ เป็นกระบวนการของจิตก่อให้เกิดปัญญาญาณในการพัฒนา สติ สมาธิ ปัญญา เป็นไปเพื่อละตัณหาอุปาทาน เพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน

วิเคราะห์การปิดกั้นการไปอบายภูมิด้วยการเจริญวิปัสสนาภาวนาเมื่อผู้ปฏิบัติเจริญวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 จนเกิดปัญญาญาณแก่กล้าบรรลุญาณ 16 (โสฬสญาณ) จักเป็นอริยบุคคลชั้นโสดาบัน ละสังโยชน์เบื้องต่ำ 3 ประการ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส ละอนุสัยกิเลสเป็นสมุปเฉทประหาณ ปิดกั้นการไปอบายภูมิได้อย่างถาวร

คำสำคัญ: อบายภูมิ; วิปัสสนาภาวนา; การปิดกั้นการไปอบายภูมิ

Abstract

This research aims 1) to analyze the blocking of access to the Apayabhumi through the practice of Vipassana Bhavana. The research method used is documentary research. Descriptive analysis. The research findings revealed that according to the principles in the Buddhist scriptures, Apayabhumi refers to the place, land, landscape or location that is the living world of living beings who commit unwholesome actions in body, speech and mind, disobey the precepts, are fickle, angry, vengeful and malicious. Others have jealous feelings and are born and live there. which is characterized by the absence of prosperity, no development, full of suffering, without joy, fear,

without learning. They endure and only want to suffer punishment. There are four realms: Beast, Demon, Monster and Hell.

Vipassana Bhavana Practice according to the four principles of mindfulness, conscientiously considering the body, sense impressions, mind and Dhamma as only the state of concrete and abstract objects that are impermanent, suffering and without self, knowing the three qualities. It is a process of the mind that generates wisdom and prudence in the development of mindfulness, concentration and wisdom and leads to the abandonment of craving and attachment. It allows the path to flourish. It is the path to the cessation of suffering. to make Nibbana known.

Analyze the block to going to Apayabhumi by practicing Vipassana Bhavana. If a practitioner practices vipassana meditation according to the four principles of mindfulness until he develops wisdom and insight and attains the sixteen insights, he will be a noble person of the Sotapanna stage. Renouncing the three lowest Samyojanas, Sakkaya Ditthi, Vikikiccha, Silapphataparamas. Giving up the anusaya Kilesa is the Sumupachedhapahana. Permanently prevent going to hell.

Keywords: Eskewing Througs; Vipassana Bavana; Perdition Eskewing Througs.

บทนำ

พระพุทธเจ้าทรงประกาศความจริงอันประเสริฐ คือ อริยสัจ 4 พระองค์ทรงบรรลุธรรมในคืน วันวิสาขะ ทรงเจริญฌานเป็นองค์ปัญญาชั้นสูงสามประการ ทรงบรรลุปุพเพนิวาสานุสติญาณ ในปฐมยามราตรี ทรงระลึกชาติของตนเองและผู้อื่นได้ จากนั้นทรงบรรลุจุตูปปาตญาณ คือการรู้แจ้งการเกิดดับของสรรพสัตว์ทั้งหลาย ในมัชฌิมยาม ทรงบรรลุอาสวักขยญาณ โดยหยั่งพระญาณลงในปฏิจจสมุปบาทในปัจฉิมยาม รู้วิธีกำจัดกิเลสด้วยอริยะสัจ 4 ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรครู้แจ้งแทงตลอดในพระสัพพัญญุตญาณในเวลารุ่งอรุณ เพราะเราบรรลุธรรมเป็นที่สิ้นตัณหาแล้ว” ทรงตรวจดูโลกด้วยทิพจักษุญาณ ได้เห็นหมู่สัตว์ผู้เดือดร้อนเป็นอันมาก เกิดจากราคะ โทสะ โมหะถูกผัสสะครอบงำย่อมโดยความเป็นตัวตน เป็นทุกข์เป็นภัยในวัฏสงสาร พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญเพียรเป็นเวลา 4 อสงไขย 1 แสนมหากัป วนเวียนอยู่ในวัฏสงสาร เกิดแล้วตายทั้งในนรก เปรต อสุรกาย สัตว์ดิรัจฉาน มนุษย์ เทวดา ซึ่งโอกาสที่จะได้กลับมาเกิดเป็นมนุษย์นั้นเท่าเป็นเศษฝุ่นในปลายเล็บเมื่อเทียบกับผืนแผ่นดินทั้งปฐพี (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ทรงเปิดโอกาสให้โลกทั้งสามสามารถมองเห็นซึ่งกันและกันได้ หรือที่เรียกว่า“วันพระพุทธเจ้าเปิดโลก”ทรงแสดงให้เห็นถึงการวนเวียนในวัฏฏะทุกข์ในแต่ละภพภูมิ

เพราะอวิชาและตัณหา (วิสุทธิมรรค, 2554) เป็นเหตุปัจจัยให้เกิดทุกข์ ผู้ล่วงละเมิดกุศลกรรมบถ 10 ผู้ประกอบกรรมทำชั่วย่อมส่งผลให้ต้องรับทุกข์ในอบายภูมิ การเจริญวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 เป็นไปเพื่อละอวิชชาและปิดกั้นการไปอบายภูมิตัดละภพชาติเพื่อออกจากสงสารทุกข์นี้

บทความนี้นำเสนอ วิเคราะห์การปิดกั้นการไปอบายภูมิด้วยการเจริญวิปัสสนาภาวนา เป็นไปเพื่อละตัณหาอุปทาน ดับสิ้นอนุสัยกิเลสที่นอนเนื่องอยู่ในสันดาน ปิดกั้นการไปอบายภูมิได้อย่างถาวร สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในการเจริญวิปัสสนาภาวนาในการพัฒนาปัญญาญาณให้สูงขึ้นจนบรรลุ มรรค ผล นิพพานได้ในที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์การปิดกั้นการไปอบายภูมิด้วยการเจริญวิปัสสนาภาวนาในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท

ทบทวนวรรณกรรม

เสฐียรโกเศศ กล่าวถึงภูมิ (แดน) กามภูมิ รูปภูมิ อรูปภูมิและการเกิดของเทวดา มนุษย์ และอบายภูมิ พระพรหมโมลี (วิลาศ ญาณวโร) ได้กล่าวไว้ในภูมิวิลาสินี ว่า สัตว์ที่เกิดมาย่อมมีความตายเป็นนิตย์จึงมีความสงสัยว่า ตายแล้วไปไหน จะเกิดเป็นอะไร พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “คู่มือสอบอารมณ์กรรมฐาน” เป็นส่วนแห่งการปฏิบัติให้ความหลุดพ้นจากอบายภูมิ พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาดอ) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “วิปัสสนานัย เล่ม 1 ” ว่า “เมื่อนักปฏิบัติกำหนดรู้รูปอย่างชัดเจน นามย่อมปรากฏด้วย เป็นการรู้ถึงเหตุปัจจัยของการอาศัยกันเกิดขึ้นรูปธรรมนามธรรม สมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (สมศักดิ์ อุปสมมหาเถระ) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “อริยวังสปฏิปทา การเจริญวิปัสสนาเป็นกุศลชั้นสูงเป็นทางแห่งความหลุดพ้นอย่างแท้จริง

การปฏิบัติวิปัสสนาตามแนวเจริญสติปัฏฐาน 4มีประโยชน์ในการควบคุมสภาพจิตใจ ทำให้มีร่างกายและจิตใจปลอดโปร่ง เป็นสมาธิ ลดละพฤติกรรมต่างๆ ที่ผิดพลาดลงไปได้ และประโยชน์ของการฝึกฝนสามารถนำความรู้ที่เกิดขึ้นจากการสัมผัสแหล่งเรียนรู้และสามารถเพิ่มทักษะในการนำไปปฏิบัติได้จริง เมื่อเข้าใจแล้วจึงลงมือปฏิบัติคือ ทดลองฝึกปฏิบัติตามที่ได้เรียนมา และการปฏิบัตินี้จะนำไปสู่ความรู้แจ้งเห็นจริง (Damnoen et al., 2021) การบูรณาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิตในการพัฒนาพฤติกรรมของตนเองได้อย่างเหมาะสม (พระอรรถชาติ เดชดำรง, 2566) เพื่อการดำเนินชีวิตอย่างสุขสงบ (ปรียพร วิศาลบูรณ์ และคณะ, 2566)

การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีความสอดคล้องกับบทความ คือ ภัยในวัฏสงสาร สัตว์ที่เกิดมานั้นย่อมตาย ตายแล้วไปไหน อบายภูมิคือดินแดนภูมิสถานที่อาศัยของผู้กระทำอกุศลกรรมบท ผู้ไม่อยู่ในศีลอันมีลักษณะปราศจากความเจริญให้ได้รับโทษทัน การเจริญวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ย่อมเป็นเหตุให้หลุดพ้นปิดกั้นการไปอบายภูมิ ตรงตามหลักพระธรรมคำสอนรู้ถึงกระบวนการเจริญวิปัสสนาได้อย่างถูกต้อง ทำให้เกิดสัมมาทิฏฐิเชื่อว่า นรก สวรรค์ นิพพานมีอยู่จริง

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า เรียบเรียง วิเคราะห์ข้อมูลจาก พระไตรปิฎก อรรถกถา ปกรณวิเสส หนังสือ ตำรา บทความวิชาการ ที่เกี่ยวข้อง ตามวิธีการและขั้นตอนการวิจัยตามลำดับดังต่อไปนี้

1. ศึกษาการปิดกันการไปอบายภูมิในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท
2. ศึกษาการเจริญวิปัสสนาภาวนาในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท
3. วิเคราะห์การปิดกั้นการไปอบายภูมิด้วยการเจริญวิปัสสนาภาวนา
4. เรียบเรียงข้อมูลและตรวจสอบความถูกต้อง
5. สรุปอภิปรายผลเชิงพรรณา

ผลการวิจัย

อบายภูมิในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท

ผลการวิจัย พบว่า อบายภูมิ ภูมิ หรือคติ หมายถึง ที่อยู่ของสัตว์ภาวะหรือที่อันปราศจากความเจริญ ได้แก่นิรยะนรก ปิตติวิสัยแดนแห่งเปรต อสุรกายพวกอสูร ดิรัจฉานล้วนแล้วจะต้องเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏทุกข์

(สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ป.อ. ปยุตฺโต, 2565) ผู้ทำบุญกุศลย่อมไปสู่สุคติภูมิ ผู้ทำบาปอกุศลย่อมไปทุคติภูมิ การเกิดในภพภูมิใดก็ตามก็ต้องตกอยู่ในวัฏฏะทุกข์ทั้งสิ้น (มานพ นักการเรียน และ คณะ, 2560) อบายภูมิประกอบด้วย นรกนิรยภูมิคือ ภูมินรกหรือโลกนรก เป็นโลกที่เต็มไปด้วยความทุกข์ล้วนๆ สถานที่ในนิรยภูมิเรียกว่า “ขุม” มหานรกมี 8 ขุม (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ได้แก่

1) นรก

(1) สัญชีวนรก (นรกที่ตายแล้วฟื้น) หมายถึง สัตว์ในนรกนี้ถูกสับถูกฟันเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย เป็นนรกขุมบนสุดสาเหตุผู้ที่ตกนรกขุมนี้ ผิดศีล ผิดธรรม กระทำปาณาติบาตฆ่าสัตว์ตัดชีวิตพยาบาทเบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความทุกข์ความเดือนร้อน (พนิตา อังจันทรเพ็ญ, 2553)

(2) กาฬสุตตนรก (นรกสายบรรทัดเหล็ก) หมายถึง ถูกดีดด้วยสายบรรทัดเหล็กแดงร้อนสาเหตุผู้ที่ตกนรกขุมนี้ จับเอาสัตว์มาตัดเท้า ตัดหน้า ตัดอวัยวะ จุดไฟเผาป่า ด้วยเจตนาให้สัตว์ป่าล้มตาย ฆ่าบิดามารดา ทำร้ายผู้มีพระคุณต่างๆ มีจิตที่คิดอาฆาตต่อครู อาจารย์ ทำอกุศล

(3) สังฆาฏนรก (นรกที่ถูกบดหรือหนีบ) คือมีภูเขาเหล็ก 2 ลูกเป็นไฟกลิ้งมาบดขยี้สัตว์นรกให้แตกสลาย มีรูปร่างแปลกวิปริต สาเหตุผู้ที่ตกนรกขุมนี้ ได้ทำกรรมไว้ ฆ่าสัตว์เบียดเบียนสัตว์เป็นประจำ ผลของกรรมชั่วเมื่อตายไปอกุศลทั้งหลายย่อมพาไปเกิดใน ในสังฆาฏนรก (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

(4) โรรุวนรก (ชาลโรรุวนรก) (นรกที่สัตว์ร้องไห้เพราะเปลวไฟ) คือนรกที่มีเปลวไฟพุ่งวูบเข้าทางทวารทั้ง 9 เผาผลาญสัตว์นรกตลอดเวลานอนคว่ำหน้าอยู่กลางดอกบัวเหล็กนรกสาเหตุตกนรกขุมนี้ได้ทำกรรมไว้ ผู้พิพากษา อัยการ ตุลาการ ตัดสินคดีความ ด้วยความอคติรับสินบน กระทำการทุจริตต่อหน้าที่การงาน ผู้ที่นำของสงฆ์มาเป็นของตน ชอบทำปาณาติบาต (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

(5) มหาโรรุวมหานรก (ธูมโรรุวนรก) (นรกที่สัตว์ร้องไห้เพราะควันไฟ) คือนรกที่มีควันไฟสุมรมสัตว์นรกทางทวารทั้ง 9 อยู่ตลอดเวลาทำให้ต้องร้องโอดโอยครวญครางเสียงดังกระหึ่มไปทั่วนรก สาเหตุที่ตกนรกขุมนี้ได้ทำกรรมฆ่าสัตว์ ฆ่ามนุษย์ ลักทรัพย์ มีใจโกรธ เครียดแค้น ริษยา อาฆาต ปล้นเอาทรัพย์สิ้นของผู้อื่น ไม่เว้นแม้กระทั้งของ สาธารณะ ของสงฆ์ ของหน่วยงานราชการ (พระพรหมโมลี วิลาศ ญาณวโร, 2511)

(6) ตาปนนรก (นรกที่ทำให้ร้อน) คือสัตว์นรกในขุมนี้จะถูกแทงด้วยหลาวเหล็กขนาดใหญ่เท่าลำตาลลุกเป็นไฟ ถูกหอกแหลมร้อนแดงเป็นไฟทิ่มแทงร่างกายอยู่ตลอดเวลา สาเหตุผู้ที่ตกนรกขุมนี้ได้ทำกรรมไว้เป็นอกุศลมูลโลภะความอยากได้ โทสะความคิดประทุษร้าย โมหะความหลง ประกอบด้วยมิจฉาทิฏฐิ ทำให้บุคคลและสัตว์ให้ได้รับความทุกข์ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

(7) ปตาปนนรก (นรกที่ทำให้ร้อนมาก) หรืออีกชื่อหนึ่งว่า มหาตาปนรกภูมิ คือ สัตว์นรกในขุมนี้จะถูกไล่ตีจนหนีขึ้นไปบนภูเขา ปีนขึ้นไปบนกำแพงที่ร้อน ตกลงมาถูกหลาวเหล็กเสียบแทง สาเหตุผู้ที่ตกนรกขุมนี้ได้ฆ่าสัตว์มนุษย์ทั้งในครรภ์และนอกครรภ์ ประหารชีวิตผู้อื่น กระทำอัตวินิบาตกรรม (ฆ่าตัวตาย) ฆ่าล้างโคตร ฆ่าผู้อื่นโดยมีจิตคิดพยาบาทปองร้ายที่จะเอาชีวิต (พนิตา อังจันทรเพ็ญ, 2553)

(8) อเวจีมหานรก (นรกที่ไม่มีเวลาว่าง) อเวจีมีความหมายถึงความสงบนิ่ง ทนทุกข์อยู่กับกองไฟทั้ง 4 ทิศเผาผลาญสัตว์นรกอยู่ตลอดเวลาไม่หยุดพัก นับว่าหนักที่สุด สาเหตุผู้ที่ตกนรกขุมนี้ ทำอนันตริยกรรม (ปัญจานันทริยกรรม) ซึ่งได้แก่กรรมอย่างหนัก 5 ประการ ครั้นเมื่อแตกกายทำลายขันธ์จึงต้องกลับมาเสวยทุกข์อยู่ในมหานรกขุมนี้ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2) ปิตติวิสัย เปรต หมายถึงสัตว์ที่เป็นทุกข์เพราะความหิว สัตว์ที่หากไกลจากความสุข สัตว์ที่ชื่อว่าเปรต เพราะเป็นสัตว์ที่มีความเดือดร้อนเพราะอดอยากหิวโหย สาเหตุที่นำไห้ไปเกิดเป็นเปรต เป็นผู้ล่วงละเมิดกุศล

กรรมบถ 10 นอกใจสามีภรรยา ผู้ผิดศีล 5 เป็นแม่มดหมอผี เป็นเพชฌฆาต เป็นภิกษุประพฤติผิดในศาสนา เบียดเบียนชีวิตฆ่าสัตว์เป็นต้น

3) อสุร อสูรกาย หมายถึง ภูมิของสัตว์ที่มีชีวิตอยู่อย่างแสนลำเค็ญ เป็นภูมิที่มืดมิด ทุกข์ยากลำบาก มักหวาดสะดุ้งกลัว เทพชั้นต่ำหรือสัตว์กึ่งเทพจัดเข้าเป็นอสูรกายเช่นกัน สาเหตุที่นำให้ไปเกิดเป็น อสุร อสูรกายมัก พูดจาหยาบคายชอบด่าทอ ใส่ร้ายป้ายสีล่วงละเมิดกุศลกรรม 10 ไม่รักษาศีล เบียดเบียนคดโกง เป็นคนพาลไม่มีคุณธรรม

4) ติรัจฉานโยนิ สัตว์ดิรัจฉาน หมายถึงโลกของสัตว์ผู้ไปโดยขวาง สัตว์ที่ขวางจาก มรรค ผล สัตว์ดิรัจฉานไม่ต้องเสวยทุกขเวทนาหนักเหมือนสัตว์นรก เปรต และอสุรกาย เพราะว่ามีอกุศลบางเบาลงมามากแล้ว สาเหตุที่เกิดเป็นสัตว์ดิรัจฉานคือการเลี้ยงชีพด้วยการฆ่ากันเมื่อตายไปย่อมไปเกิดในอบายภูมิ 4 รับเศษกรรมที่เหลือใน นรก เปรต อสุรกาย

ผู้กระทำกรรมดีในกุศลกรรม 10 เป็นผู้รักษาศีล 5 ศีล 8 ผู้ประกอบกุศลธรรมในสัมมัปปธาน 4, สังคหวัตถุ 4, ผู้มีหิริ โอตตัปปะ,ผู้ประกอบด้วยมงคล 38 ประการ,ผู้ประพฤติดีละชั่วเป็นต้นก็จะสามารถปิดกั้นการไปอบายภูมิได้แต่ก็เพียงชั่วคราวเท่านั้น สำหรับผู้ที่ศึกษาปฏิบัติเจริญวิปัสสนาภาวนาจนบรรลุโลกุตตรก็จะสามารถปิดกั้นการไปอบายภูมิได้อย่างถาวร

การศึกษาอบายภูมิในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาททำให้ทราบว่า นรก เปรต อสุรการ สัตว์ดิรัจฉานนั้นมีอยู่จริง เกิดศรัทรา ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว อบายภูมิเป็นสถานที่รองรับผู้ที่กระทำชั่วต้องรับทุกข์รับโทษในวิบากกรรมชั่วที่ได้กระทำไว้ รู้แจ้งทุกข์ในอริยสัจ 4

การเจริญวิปัสสนาภาวนาในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท

ผลการวิจัย พบว่า การเจริญวิปัสสนาภาวนาตามแนวสติปัฏฐาน 4 โดยมีสติเป็นประธานประกอบด้วยปัญญา รู้รูปนามปัจจุบันเห็นการเปลี่ยนแปลงด้วยกฎของไตรลักษณ์ตามความเป็นจริงเป็นบุพภาคมรรค เป็นมรรคเบื้องต้นที่จะนำไปสู่หนทางพ้นทุกข์ เพียรพิจารณาในฐาน กาย เวทนา จิต ธรรม เป็นสัมมาทิฏฐิที่เห็นรูปนามว่าไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตาย่อมเป็นเหตุทำให้มรรคเจริญ เป็นกระบวนการของจิตที่ก่อให้เกิดปัญญาญาณในการพัฒนา สติ สมาธิ ปัญญา เป็นไปเพื่อละตัณหาและอุปทาน ตามลำดับญาณในญาณ 16 (โสฬสญาณ) ก็จะสามารถบรรลุธรรมถึงขั้นเป็นอริยะบุคคลชั้นโสดาบันสามารถละสักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส ดับอนุสัยกิเลสได้อย่างสิ้นเชิง ปิดกั้นการไปอบายภูมิได้อย่างถาวร พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ว่า ภิกษุทั้งหลายทางนี้เป็นทางสายเอกเพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์ เพื่อล่วงความโศกและปริเทวะ เพื่อดับทุกข์และโทมนัสในโลกเสียได้ เพื่อบรรลุญายธรรมที่ถูกต้อง เพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน หนทางนี้คือ สติปัฏฐาน 4

1) การเจริญกายานุปัสสนาที่ประกอบไปด้วยโยนิโสมนสิการ เป็นการกำหนดรู้รูปนามตามความเป็นจริงในปัจจุบันขณะจัดเป็นการเห็นแบบสัมมาทิฏฐิ การพิจารณาเห็นกายในกายอยู่ โดยการกำหนดพิจารณาลมหายใจเข้าออก พิจารณาอิริยาบถ ให้รู้ความเป็นไปในอิริยาบถนั้นๆ กำหนดพิจารณาสัมปชัญญะ มีทำความรู้สึกตัวในการเคลื่อนไหว โดยกำหนดให้รู้ทันทุกอากัปกิริยานั้นๆ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2) พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่ คือพิจารณาความรู้สึก ไม่สุข ไม่ทุกข์ หรือเฉยๆ ในตัวเองรับรู้การเสวยอารมณ์สิ่งใดก็พิจารณาในสิ่งนั้น ตามความเป็นจริงในปัจจุบันขณะ การเจริญเวทนานุปัสสนาเป็นการกำหนดด้วยปัญญารู้แจ้งว่าเวทนานั้นไม่เที่ยง เป็นทุกข์ สามารถกำจัดสักกายทิฏฐิได้ เพราะรู้เพียงอาการที่ปรากฏว่าไม่ใช่เรา ไม่มีตัวตน จิตหยั่งเห็นไตรลักษณ์รู้ชัดตามความเป็นจริงว่านี้คือ ทุกข์ สมุทัย รู้ชัดตามความเป็นจริงว่านี้ทุกขนิโรธ รู้ชัดตามความเป็นจริงว่านี้คือทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา ทุกข์ใดที่เสมอด้วยขันธ์ 5 เราเกิดมามีสังขารมีกองทุกข์เป็นสมบัติ อย่ากลัวทุกข์เลย เมื่อเกิดเวทนาอย่ากลัว เพราะในขณะปฏิบัติจะต้องรับทุกข์เวทนาเต็มๆ ผู้

เห็นภัยในวัฏสงสารย่อมมีปกติพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่เนืองๆ การรับรู้อารมณ์ในสิ่งที่มากระทบ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เย็น อ่อน ร้อน แข็ง ผู้ปฏิบัตินำเวทนาเป็นอารมณ์จนกระทั่งเห็นการเกิดดับของเวทนา มีสติว่าเวทนามีก็เป็นเพียงสักว่าเอาไว้รู้ เอาไว้ระลึกเท่านั้น ตัณหาและทิฏฐิอาศัยไม่ได้ ไม่ยึดมั่นถือมั่นอะไรๆ ในโลกมีเพียงสภาวธรรมที่เกิดขึ้นแล้วดับไป ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่มีตัวตนบุคคลเราเขา ละสุขวิปลาสสำคัญผิดว่ารูปนามเป็นสุขด้วยเวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน (พระโสภณมหาเถระ มหาสีสยาดอ, 2551)

3) พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่เป็นการเจริญจิตตานุปัสสนาเมื่อมีสภาวะอาการปรากฏขึ้นแล้วมีอารมณ์เปลี่ยนแปลงไปจิตต่างไปจากเดิม จิตมีโทสะ จิตมีโมหะ จิตมีราคะก็รู้ชัดตามความเป็นจริง เมื่อผู้ปฏิบัติตามดูจนกระทั่งเห็นชัดการเกิดดับของจิตย่อมปราศจากการยึดมั่นถือมั่นแห่งอุปาทานขันธ์ 5 ได้ เป็นการเจริญมรรค เป็นหนทางแห่งพระนิพพาน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

4) พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายสภาพทรงไว้ซึ่งภาวะของตนอารมณ์ที่เกิดขึ้นกับใจ ธรรมที่เกิดขึ้นกับจิตย่อมรู้ชัด รูปธรรมและนามธรรมทั้งภายในและภายนอก เป็นการรู้ในมรรคสัจก่อให้เกิดอริยสัจกำหนดรู้สภาวธรรมที่เกิดและรู้หนทางดับทุกข์ร่วมด้วย สักแต่ว่าเกิดขึ้นไม่ใช่ ตัวตน บุคคล เราเขา สรรพสิ่งเป็นเพียงขันธ์ 5 มีรูปและนามรวมกันเข้าเป็นกลุ่ม เมื่อสภาวธรรมกำหนดตามความเป็นจริง กำหนดรู้ว่าขันธ์ 5 ที่เกิดขึ้นตั้งอยู่แล้วดับไป เมื่อพิจารณาอยู่เนืองๆ ย่อมเกิดความเบื่อหน่ายในขันธ์ 5 คลายความยึดมั่นว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งในโลกไม่เที่ยง บังคับบัญชาไม่ได้ สังโยชน์อาศัยอายตนะภายใน 6 อายตนะภายนอก 6 มีลักษณะเป็นธาตุรับ ธาตุกระทบ ธาตุรู้ปราศจากตัวตนไม่สามารถบังคับบัญชาไม่ได้เลย กำหนดสติด้วยปัญญาจนในที่สุดตัดขาดด้วยมรรคญาณ เมื่อเห็นสักแต่ว่าเป็นเพียงเห็น เมื่อได้ยินสักแต่ว่าเป็นเพียงได้ยิน การมีโยนิโสมนสิเป็นการส่งเสริมให้องค์ธรรมในการตรัสรู้อย่างสมบูรณ์คือ โพชฌงค์ 7 เป็นปัญญาระดับภาวนามยปัญญาลงในสามัญลักษณะมีความเพียรตั้งมั่นในสภาวธรรมในปัจจุบัน และมีความวางเฉยร่วมกันกับปัญญา เป็นองค์แห่งการรู้แจ้งอริยสัจ 4 ทุกข์ควรกำหนดรู้ สมุทัยควรกำหนดละ นิโรธควรทำให้แจ้ง (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,2539) เท่านั้น ไม่อาศัยตัณหาและทิฏฐิอยู่ไม่ยึดมั่นถือมั่นอะไรๆในโลกเป็นเพียงรูปนาม

วิเคราะห์การปิดกั้นการไปอบายภูมิด้วยการเจริญวิปัสสนาภาวนา

ผลการวิจัย พบว่า นามรูปปริจเฉทญาณ เป็นปัญญาพิจารณาสภาวธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริงเป็นเพียงรูปธรรมนามธรรม ที่มีความเกิดดับเป็นไปโดยธรรมดาไม่มี สัตว์ตัวตนบุคคลเราเขาเกิดดับ มีแต่สภาวธรรมที่เป็นรูปเป็นนาม โดยปราศจาก สัตว์ตัวตนบุคคลเราเขา สติปัฏฐาน 4 เป็นการแยกรูปแยกนามในฐานเบื้องต้น (นามรูปปริจเฉทญาณ) ทำให้เกิดปัญญาถอนการยึดมั่นถือมั่นในตัวตนบุคคลเราเขา จะบริสุทธิ์ได้โดยการเข้าถึงสภาวะรูปนามเท่านั้น จัดเป็นสัมมาทิฏฐิ

พระโสดาบัน ผู้ประกอบด้วยอริยมรรคมีองค์ 8 เข้าถึงกระแสพระนิพพานมี 3 ประเภท

1. สัตตักขัตตุปรมโสดาบัน หมายถึง พระโสดาบันผู้ละสังโยชน์เบื้องต่ำ 3 ประการได้แล้ว เป็นผู้ไม่ตกไปในอบายภูมิ 4 เกิดอีกไม่เกิน 7 ครั้ง ก็จะได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ หรือที่เรียกว่า เนยบุคคลเป็นผู้เจริญอุตสาหะน้อยกว่าโสดาบันประเภทอื่น เจริญสมถนำวิปัสสนา

2. โกลังโกลโสดาบัน หมายถึง พระโสดาบันจะกลับมาเกิดใหม่เป็นเทวดาหรือมนุษย์อีก 3 ภพก็จะได้บรรลุอรหันต์ที่เรียกว่า วิปัญจิตัญญู เป็นผู้มีความเพียรอุตสาหะปานกลาง เจริญวิปัสสนาเท่ากับสมถ

3. เอกพีชีโสดาบัน หมายถึง พระโสดาบันผู้มีพืชคืออัตภาพเดียวคือเกิดอีกครั้งเดียว ก็จะได้บรรลุเป็นพระอรหันต์หรือเรียกว่า อุคติตัญญูบุคคล เป็นผู้มีความเพียรอุตสาหะมาก เจริญวิปัสสนานำสมถะ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

การละสังโยชน์ของพระโสดาบัน ละสังโยชน์เบื้องต่ำได้ 3 ประการ คือ

1. สักกายทิฏฐิ ความเห็นว่าเป็นตัวเราของเรา หรือความเห็นที่ยังติดแน่นในสมมุติว่าเป็นตัวเราของ

2. วิจิกิจฉา ความลังเลสงสัยเคลือบแคลงในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สงสัยเหตุปัจจัยที่อาศัยกันเกิดในปฏิจจสมุปบาท เป็นต้น ทำให้ไม่มั่นใจไม่เข้มแข็งที่จะดำเนินชีวิตไปตามหลักธรรม

3. สีลัพพตปรามาส หมายถึง ความยึดมั่นถือมั่นในศีลพรต ด้วยจุดมุ่งหมายที่หลงผิด เป็นมิจฉาทิฏฐิการยึดมั่นด้วยตนเองว่าเป็นผู้มีความบริสุทธิ์ด้วยศีลของสมณพราหมณ์ทั้งหลายภายนอกศาสนานี้

อภิปรายผลการวิจัย

อบายภูมิ ภูมิที่อยู่อาศัยของสรรพสัตว์ที่ประกอบด้วยอวิชาและตัณหาเป็นเหตุปัจจัยให้เกิดทุกข์ ผู้ล่วงละเมิดกุศลกรรมบถ 10 ผู้ประกอบกรรมทำชั่วเกิดจากโลภะ โทสะ โมหะถูกผัสสะครอบงำโดยความเป็นตัวตน ให้ได้รับทุกข์รับโทษสถานเดียว มี 4 ภูมิ คือ นรก เปรต อสุรกายเดรัจฉาน นี้เป็นทุกข์เป็นภัยในวัฏสงสาร การศึกษาอบายภูมิจัดเป็นการรู้แจ้งทุกข์ในอริยสัจจ 4 การเจริญวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ในการพิจารณากายเวทนา จิตและธรรมเป็นเพียงรูปธรรม นามธรรม ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตาโดยมีเครื่องมือที่ประกอบด้วย อาตาปี สัมปชาโญ สติมาพร้อมด้วยการโยนิโสมนัสิการอย่างแยบคาย เกิดปัญญารู้แจ้งไตรลักษ์ เป็นกระบวนของจิตที่ก่อให้เกิดสติ สมาธิ ปัญญา เป็นการเจริญมรรคมีองค์ 8 เป็นธรรมแห่งการรู้แจ้งในอริยะสัจ 4 อันประกอบไปด้วยทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เมื่อผู้ปฏิบัติเจริญวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 เป็นไปเพื่อละตัณหาอุปทานจนเกิดปัญญาญาณแก่กล้าตามลำดับในโสฬสญาณ (ญาณ 16) ก็จะสามารถบรรลุธรรมเป็นอริยบุคคลชั้นโสดาบัน ดับสิ้นอนุสัยกิเลสเป็นสมุจเฉทประหาน ละสักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลพตปรามาส สามารถปิดกั้นการไปอบายภูมิได้อย่างถาวรเป็นหนทางแห่งการดับทุกข์ จนกระทั่งบรรลุสกทาคามี อนาคามี อรหันต์ เป็นการตัดละภพชาติเพื่อออกจากสงสารทุกข์นี้ กระทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน การปฏิบัติวิปัสสนาตามแนวเจริญสติปัฏฐาน 4 มีประโยชน์ในการควบคุมสภาพจิตใจ ทำให้มีร่างกายและจิตใจปลอดโปร่ง เป็นสมาธิ ลดละพฤติกรรมต่างๆ ที่ผิดพลาดลงไปได้ และประโยชน์ของการฝึกฝนสามารถนำความรู้ที่เกิดขึ้นจากการสัมผัสแหล่งเรียนรู้และสามารถเพิ่มทักษะในการนำไปปฏิบัติได้จริง เมื่อเข้าใจแล้วจึงลงมือปฏิบัติคือ ทดลองฝึกปฏิบัติตามที่ได้เรียนมา และการปฏิบัตินี้จะนำไปสู่ความรู้แจ้งเห็นจริง (Damnoen et al., 2021) การบูรณาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิตในการพัฒนาพฤติกรรมของตนเองได้อย่างเหมาะสม เพื่อการดำเนินชีวิตอย่างสุขสงบ

สรุป

อบายภูมิ ภูมิที่อยู่อาศัยของสรรพสัตว์ที่ประกอบด้วยอวิชาและตัณหาเป็นเหตุปัจจัยให้เกิดทุกข์ ผู้ล่วงละเมิดกุศลกรรมบถ 10 ผู้ประกอบกรรมทำชั่วเกิดจากโลภะ โทสะ โมหะถูกผัสสะครอบงำโดยความเป็นตัวตน ให้ได้รับทุกข์รับโทษสถานเดียว มี 4 ภูมิ คือ นรก เปรต อสุรกาย เดรัจฉาน ผู้ศึกษามีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการเจริญวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ได้อย่างถูกต้อง เป็นเหตุให้บรรลุธรรมปิดกั้นการไปอบายภูมิได้ รู้แจ้งทุกข์อริยสัจ และรู้สาเหตุที่ไปเกิดในอบายภูมิ การเชื่อว่ากฎของกรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นสัมมาทิฏฐิ ก่อให้เกิดศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา เป็นไปเพื่อละ กิเลสตัณหาอุปทานและนำสภาวธรรมที่เกิดจากการปฏิบัติมาเทียบเคียงในหลักธรรมคำสอนได้ เพื่อพัฒนาสภาวธรรมให้เกิดปัญญาญาณแก่กล้ายิ่งขึ้นตามลำดับ และรู้วิธีในการปิดการไปอบายภูมิให้รอดพ้นจากวัฏสงสารได้

เอกสารอ้างอิง

ปรียพร วิศาลบูรณ์, สุรัมภา รอดมณี, เนาวนิจ พึ่งจันทรเดช และ เบญญาภา ทนต์ประเสริฐเวช. (2566). จิตบำบัดตามแนวพุทธจิต: บทวิเคราะห์ในมิติทางการพยาบาล. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 6*(1), 120-140.

พนิตา อังจันทรเพ็ญ. (2553). *สมุดภาพไตรภูมิพระร่วง*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ). (2534). *คู่มือสอบอารมณ์กรรมฐาน ญาณ 16*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิอภิธรรมมหาธาตุ.

พระพรหมโมลี (วิลาศ ญาณวโร). (2511). *ภูมิวิลาสินี*. กรุงเทพฯ: วัดยานนาวา.

พระพรหมโมลี (วิลาส ญาณวโร). (2545). *โลกทีปนี*. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.

พระพุทธโฆสเถระ. (รจนา). (2554), *คัมภีร์วิสุทธิมรรค*. แปลโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). กรุงเทพฯ: ธนาเพรส.

พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาดอ). (2551). *มหาสติปัฏฐานสูตร ทางสู่พระนิพพาน* กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดซีเอโอเซ็นเตอร์.

พระอรรถชาติ เดชดำรง. (2566). การแบ่งช่วงชั้นทางสังคม : มุมมองของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและพระพุทธศาสนา. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย, 5*(2), 481-492.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มานพ นักการเรียน และ พระภาวนาพิศาลเมธี วิ. (2560). การร้อดพ้นอบายภูมิตามหลักพระพุทธศาสนา. *วารสารมจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์, 3*(1), 28-48.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2564). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย.* (พิมพ์ครั้งที่ 56). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.

เสถียรโกเศศ. (2518). *เล่าเรื่องในไตรภูมิ.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คลังวิทยา.

Damnoen, P. S., Siri, P., Supattho, P. S., & Kaewwilai, K. (2021). The Development of Student Characteristics in According to the Nawaluk Framework of the Buddhist integration of Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College. *Asia Pacific Journal of Religions and Cultures, 5*(2), 126–135.